

výmenný program uhoľných regiónov EÚ

Výmena medzi regiónmi Horná Nitra (SK), Ústí (CZ) a Astúria (ES)

exchangeEU

Študijný pobyt v Ústeckom kraji, Česká republika

Počas rôznych workshopov a skupinových diskusií účastníci výmeny zdieľali svoje prístupy k správe a využívaniu prostriedkov Fondu na spravodlivú transformáciu (FST) a identifikovali výzvy spojené s definovaním kritérií oprávnenosti a dodržiavaním predpisov EÚ, a tiež národných a miestnych predpisov. Výmena poskytla účastníkom nové nápady a inšpirácie a povzbudila ich, aby pokračovali v realizácii ekologických vodíkových projektov napriek mnohým prekážkam. V rámci výmeny mali účastníci príležitosť navštíviť povrchovú baňu [ČSA](#), ktorá je plánovaná na revitalizáciu, prechod na obnoviteľnú energiu a na realizáciu projektov výskumu a vývoja (R&D). Táto návšteva im poskytla hodnotné poznatky a inšpiráciu pre ich vlastné projekty.

Počas interaktívnej diskusie účastníci identifikovali konkrétne prekážky, ktoré bránia rozšíreniu využitia zeleného vodíka v regióne, vrátane regulačných, finančných a **technologických výziev**. Dôležitú úlohu v podpore regionálnej spolupráce zohrávajú regionálne združenia, ako je česká vodíková platforma a astúrske okružie stôl H2, ktoré sa zameriavajú na podporu využitia zeleného vodíka. Tieto združenia umožňujú účastníkom spolupracovať na výzvach na predkladanie projektov na základe regionálneho dopytu po vodíku.

Účastníci diskutovali aj o rôznych finančných nástrojoch na podporu zeleného vodíka, ako sú FST, Inovačný fond a pôžičky od Európskej vodíkovej banky. Zároveň poukázali na to, že niektorí tradiční priemyselní aktéri ešte plne nevyužívajú všetky možnosti financovania, ktoré sú k dispozícii, okrem grantov. Astúria zdôraznila potrebu integrovaných vodíkových projektov, zatiaľ čo českí a slovenskí zástupcovia vyzvali na systematickú podporu a konkrétne akčné plány pre zelený vodík na národnej úrovni. Napriek rôznym výzvam sa účastníci rozhodli využiť príležitosť na vzájomné učenie sa a zdieľanie skúseností a identifikovali spoločné prekážky, s ktorými sa stretávajú rôzne regióny. Vyjadrili svoj záväzok pokračovať v spolupráci pri zdieľaní najlepších postupov v oblasti zeleného vodíka a optimalizácii zapojenia sa do **európskych procesov**.

Skupinová fotografia z prvého dňa výmeny v Inovačnom centre Ústeckého kraja.

ASTÚRIA, ŠPANIELSKO

Roly	Hostujúci región	Mentor
Odborná oblasť	Generálna riaditeľka pre baníctvo, revitalizáciu a energetiku vo vláde Astúrie, IDEPA (Regionálna agentúra na podporu hospodárstva), FAEN (Regionálna energetická agentúra)	
Oblasť odborných znalostí	Identifikácia a rozvoj projektov obnoviteľnej energie, riadenie a manažment zainteresovaných strán	

HORNÁ NITRA, SLOVENSKO

Roly	Hostujúci región	Mentorovaný
Odborná oblasť	Krajská samospráva – Trenčiansky samosprávny kraj, Mesto Bojnice	
Oblasť odborných znalostí	Rozvoj regionálnych akčných plánov a opatrení sociálneho dialógu	

ÚSTECKÝ KRAJ, ČESKÁ REPUBLIKA

Roly	Hostiteľský región	Mentorovaný
Odborná oblasť	Krajský úrad, vedenie RIS3 a Hospodárska a sociálna rada Ústeckého kraja	
Oblasť odborných znalostí	Koordínácia sietí regionálnych zainteresovaných strán, podpora inovácií a hospodársky rozvoj	

Profily regiónov

Smerom k spravodlivej transformácii smerom od uhlia+

Astúria a Horná Nitra sa nachádzajú vo finálnych rokoch postupného ukončovania ťažby uhlia s cieľovými rokmi 2026 a 2023. Ústí plánuje ukončiť ťažbu uhlia do roku 2033.

ÚSTÍ, ČESKÁ REPUBLIKA

Stav ukončovania ťažby uhlia

PREBIEHAJÚCA

4000

zamestnaných baníkov
(nepriamo: 20 000)

2033

Cieľový rok

4
uholné bane v
prevádzke

5
V prevádzke 5
uholných elektrární

44%
podiel na výrobe
energie spaľovaním uhlia

Stav spravodlivej energetickej transformácie

S ohľadom na potrebu energetickej transformácie sa Ústecký územný plán spravodlivej transformácie (TJTP) zameriava na potreby kľúčových ťažkých priemyselných odvetví s vysokou energetickou náročnosťou, ako sú hutníctvo a chemický priemysel. Tieto odvetvia zohrávajú kritickú úlohu v hospodárstve regiónu, a preto je ich zahrnutie do cieľov plánu nevyhnutné. Plán sa zameriava na rôzne opatrenia, vrátane prechodu na čisté palivo, výskumu a vývoja v oblasti vodíka, školenia pracovnej sily, vytvorenia energetických komunit, podpory čistej mobility, vzdelávania, obnovy pôdy a ekonomickej diverzifikácie.

ASTURIAS, ŠPANIELSKO

Stav ukončovania ťažby uhlia

UKONČENÁ

962

zamestnaných
baníkov (2002)

2023–2027

Cieľové roky

0
uholných baní
v prevádzke¹

2
V prevádzke
2 uholné
elektrárne

0
uholných
elektrární vo
výstavbe

75%
podiel na výrobe
energie spaľovaním
uhlia (2019)

Stav spravodlivej energetickej transformácie

TJTP v Astúrii je založený na stratégii spravodlivej energetickej transformácie do roku 2030, ktorá je odvodená zo španielskej národnej stratégie spravodlivej transformácie. Astúria sa stretáva s výzvou nielen zatvorenia baní, ale aj ukončenia prevádzky tepelných (uholných) elektrární, a preto regionálne orgány hľadajú spôsoby, ako zabezpečiť konkurencieschopnosť svojho ťažkého priemyslu. Plán Astúrie preto zahŕňa podporu prelomových projektov, ktoré by oživil regionálnu ekonomiku a vytvorili kvalitné pracovné miesta. Stratégia obnovy sa zameriava na digitálnu, zelenú a obnoviteľnú víziu a súčasťou nej sú vlajkové projekty v oblasti obnoviteľného vodíka, obnoviteľnej energie a skladovania, ako aj udržateľného, digitálneho a zeleného priemyslu. Cieľom je posilniť regionálnu ekonomiku prostredníctvom inovácií a trvalo udržateľného rozvoja, pričom sa kladie dôraz na ekologické a hospodársky výhodné riešenia.

HORNÁ NITRA, SLOVENSKO

Stav ukončovania ťažby uhlia

PREBIEHAJÚCA

1812

zamestnaných
baníkov (2002)⁵

2023⁶

Cieľové roky

1
uholná baňa v
prevádzke²

1
uholná elektráreň v
prevádzke³

5-6%
podiel na výrobe energie
spaľovaním uhlia⁴

Stav spravodlivej energetickej transformácie

Horná Nitra je jedným z troch regiónov, ktoré spadajú pod slovenský TJTP. Jeho hlavným zameraním sú tri oblasti: implementácia čistej energie a revitalizácia bývalých banských území, hospodárska diverzifikácia a rozvoj ľudského kapitálu a rekvalifikácia. V rámci podpory malých a stredných podnikov sa navrhujú programy výskumu a vývoja, energetickej efektívnosti budov, čistej mobility a obehového hospodárstva. Podporené budú aj rekvalifikácie baníkov, celoživotné vzdelávanie a vzdelávanie pre nové odvetvia hospodárstva vrátane školení pre mladšiu generáciu.

Spoločné výzvy

Regióny čelia spoločným výzvam:

- Usmernenia Fondu na spravodlivú transformáciu obsahujú prísne časové harmonogramy⁷, chýba im však jasný procedurálny rámec, ktorý by regionálne orgány mohli sledovať a získať tak rýchly prístup k financovaniu;
- Regióny čelia výzvam pri získavaní finančných prostriedkov

- z FST v požadovanom časovom rozsahu z dôvodu neistôt súvisiacich s reguláciou na úrovni EÚ, národnou a regionálnou reguláciou; nedostatkom administratívnych kapacít a nedostatkom vzorových projektov;
- Veľké projekty vodíkovej infraštruktúry uspejú len s verejným financovaním. FST však poskytuje len obmedzenú podporu pre veľké spoločnosti;
- Na národnej úrovni neexistuje žiadna systematická podpora zavádzania projektov zeleného vodíka.

1 okrem toho 1 menšia baňa „Čáry“, ktorá sa nachádza v západnej časti Slovenska, zostane po roku 2023 naďalej v prevádzke, uhlie ale nebude využívané na výrobu el. energie. Dve uholné bane už boli zatvorené.

2 Inštalovaný výkon je 266 MW, resp. 1 358 MWt (Zdroj: <https://www.seas.sk/elektraren/elektrarne-novaky/>)

3 Referenčný rok je 2021.

4 Stav k roku 2022 zdroj: Hornonitrianske bane Prievidza, a.s.

5 Pre ťažbu uhlia a výrobu energie spaľovaním uhlia

6 Veľká časť alokácie FST sa musí zazmluvniť do konca roku 2023 a vyčerpať do konca roku 2026.

Ťažiskové témy

Prepojené regióny plánujú investovať do projektov zeleného vodíka v rámci svojich stratégií dekarbonizácie, čiastočne s využitím prostriedkov z FST.

Riadenie a využívanie prostriedkov FST

Zúčastnené regióny sa potýkajú s viacerými ťažkosťami pri príprave projektov v rámci FST, ktorý je schémou financovania EÚ na podporu implementácie TJTP. Počas výmeny účastníci zdieľali poznatky o efektívnych štruktúrach riadenia a procesoch identifikácie projektov, pričom zdôraznili úspešné postupy a oblasti na zlepšenie. Regióny sa zhodli, že národná podpora a priama komunikácia s vnútroštátnymi orgánmi a orgánmi na úrovni EÚ je kľúčom k úspešnej implementácii TJTP.

Vodíkové hospodárstvo

Regióny sú v rôznych štádiách vyspelosti, pokiaľ ide o ich ekologické vodíkové ekonomiky. Astúria – využívajúca bohaté obnoviteľné zdroje energie a aktívne zapojenie priemyselných aktérov do procesu transformácie – už buduje integrované projekty zeleného vodíka. V Ústí silná regionálna sieť zainteresovaných strán pripravuje rozšírenie zeleného vodíka. Horná Nitra je v štartovacej pozícii s prvým vodíkovým projektom – systémom prímestskej autobusovej dopravy – projekt je však viazaný na rozhodnutia na národnej úrovni a na úrovni Európskej komisie.

Odporúčania

- + Vytvorenie „observatória spravodlivej transformácie“ ako monitorovacieho orgánu, ktorý by zahŕňal široké spektrum zainteresovaných strán a občanov;
- + Zapojenie regionálnych odborníkov do špecializovaných tímov, ktoré poskytujú technickú asistenciu prostredníctvom rôznych programov EÚ;
- + Vytvorenie regionálnych platforiem spolupráce pre relevantné zainteresované strany v oblasti vodíkového hospodárstva,

aby mohli nadviazať kontakty a spoločne sa uchádzať o programy EÚ;

- + Zabezpečenie vypracovania akčných plánov pre vodík, ktoré budú v súlade s regionálnymi a/alebo národnými stratégiami rozvoja;
- + Preskúvanie možnosti financovania mimo FST, ako napríklad: Inovačný fond alebo pôžičky poskytované Európskou vodíkovou bankou. Zváženie spolupráce s prevádzkovateľmi prenosovej sústavy pri vývoji dôležitých projektov spoločného európskeho záujmu (IPSEI).

“Program exchangeEU nám pomohol hlboko sa zamyslieť a uvažovať o nových nápadoch v tom, kam môžeme smerovať.”

Maria Belarmina Díaz Aguado,
generálna riaditeľka pre baníctvo, revitalizáciu a energetiku vo vláde Astúrie

“Výmena bola veľmi užitočná v tom, že sme sa dozvedeli, čo robia iné regióny v tejto oblasti. Poskytla nám inšpiráciu a pripomenula nám, že je svetlo na konci tunela pre všetku našu prácu v oblasti transformácie.”

Martina Lamačková,
vedúca odboruregionálneho rozvoja,
Trenčiansky samosprávny kraj, Slovensko

Poučenia

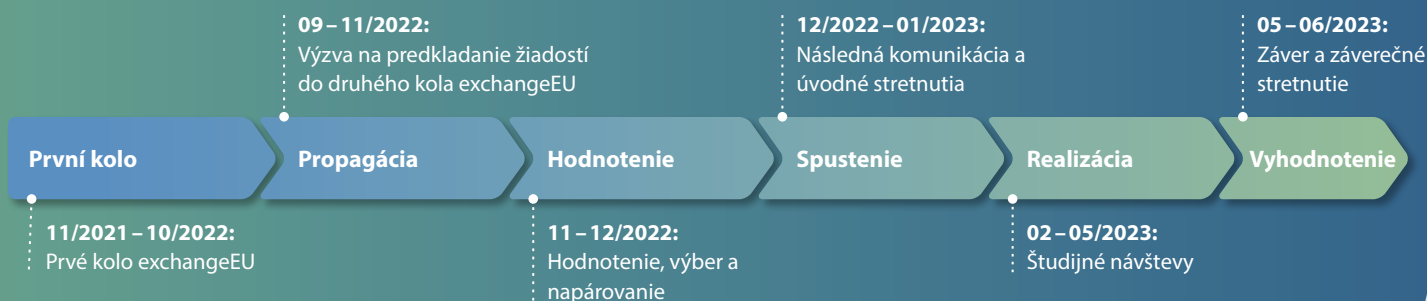
- ✓ Regióny sa stretávajú s podobnými výzvami pri výklade nariadenia o FST a čelia rovnakým regulačným a procesným prekážkam pri príprave projektov - najmä na európskej úrovni a čiastočne aj na vnútroštátnej úrovni;
- ✓ Uzatváranie baní bez dostatočného finančného zabezpečenia pre ich rekultiváciu povedie k značnej degradácii životného prostredia a obrovskému finančnému bremenu pre budúce vlády a verejnosť;

- ✓ Mnohé identifikované projekty sú momentálne pozastavené kvôli zdĺhavým procesom projektového plánovania a povolení, ktoré súvisia s výzvami na predkladanie projektov a požiadavkami v súvislosti s notifikáciou štátnej pomoci (napríklad vodíkové projekty v Španielsku a na Hornej Nitre);
- ✓ Odporúča sa prijať holistickú vodíkovú stratégiu, ktorá zahŕňa energetické dodávky, výrobu vodíka, dopravu a dopyt;
- ✓ Rozšírenie využitia vodíka môže byť úspešné iba prostredníctvom spolupráce medzi spoločnosťami, ktoré poskytujú služby v rôznych častiach vodíkového hodnotového reťazca.

Vývoj programu

exchangeEU pozostáva z dvoch výmenných kôl, v trvaní od novembra 2021 do júna 2023. Prvé kolo prebiehalo od novembra 2021 do októbra 2022, druhé kolo sa začalo v novembri 2022. V každom kole sú kandidátske regióny vhodne napárované podľa ich plánov spravodlivej transformácie a stavu ukončovania ťažby

uhlia. Následne napárované regióny úzko spolupracujú na príprave študijnej návštevy v jednom z regiónov na základe vlastných potrieb a tematických záujmov. Pridelení sprostredkovatelia výmeny ich podporujú počas celého procesu.

O programe exchangeEU

exchangeEU je výmenný program pre uhoľné regióny, resp. pre regióny naviazané na ťažbu lignitu, rašeliny a roponosných bridlíc (uhoľné+ regióny) Európskej únie (EÚ) v transformácii. Program je súčasťou Iniciatívy pre uhoľné regióny v transformácii (CRIT) a implementuje ho Európska komisia.

Uznávajú potrebu urýchlenia spravodlivej a nízkouhlíkovej energetickej transformácie v Európe, exchangeEU uľahčuje spoluprácu a vzájomné učenie sa medzi uhoľnými+ regiónmi EÚ s cieľom podporiť implementáciu stratégií spravodlivej energetickej transformácie. Hlavným cieľom je podporiť uhoľné+ regióny EÚ pri dekarbonizácii ich energetických systémov a zároveň ochrániť zamestnancov a komunity prostredníctvom hospodárskej diverzifikácie a technologických inovácií. Počas programu si zúčastnené regióny vymieňajú skúsenosti a spolupracujú na prekonávaní aktuálnych výziev, ktorým čelia v rámci procesov spravodlivej transformácie. Program ExchangeEU ako taký otvára cestu budovaniu širokej siete odborníkov z praxe.

Výsledky druhého kola podávania žiadostí

Celkovo bolo na účasť vybraných **17 uhoľných+ regiónov** v transformácii.

Výsledkom procesu napárovania bolo **9 výmen** vrátane 5 dvojíc a 4 trojíc regiónov.

Zúčastnené regióny predstavujú celkovo **11 členských štátov EÚ**: Bulharsko, Česká republika, Chorvátsko, Estónsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko, Slovinsko a Španielsko.

Navštívte našu
webovú stránku

Navštívte webovú stránku
Platformy pre spravodlivú
transformáciu

prihlásite sa k odberu
noviniek

Navštívte naše
kanály sociálnych
médií

exchangeEU je súčasťou Iniciatívy pre [uhoľné regióny v transformácii /CRIT](#)